

Doc. dr. Ramo Masleša

DOKTRINA I STRATEGIJA POSREDNOG NASTUPANJA - SPECIJALNI RAT

UVOD

Istraživanje svih pojava implicira historijski izdiferenciran realitet, upravljen prema društvenim i političkim procesima s ciljem egzaktnog znanstvenog ulaženja u sve aspekte političko historijskih procesa koji su se odvijali u oblikovanju društvenih fenomena koji su pratili razvoj ljudskog društva.

Bez uvažavanja političke historije ili historije političkih ideja i ideologija u poimanju i razumijevanju političkih i drugih procesa, izostala bi dimenzija kritičke teorije i teorije politike. Naime, u dosadašnjim istraživanjima političko-historijskih odnosa, evidentno je prisustvo i tendencija ideološkog zamagljivanja koji se naročito ogledaju u pokušajima skraćivanja puta ka znanstvenoj istini. Ukoliko bi smo prihvatili samo registriranje suhoparnih činjenica, koje se odnose na predmet istraživanja ne bismo da na naučnoj ravni proniknemo u veoma složen i protivrječan ambijent političko-sigurnosnih fenomena, i ostali bi smo na razini nedorečenosti znanstvene istine. U tom smislu, možemo reći da ljudska historija od njenih početaka do danas, historija ratova s ciljem oblikovanja pojedinih država.

Posmatrano u oblasti međunarodne politike i međunarodnih odnosa, oni su najčešći oblici sukoba među pojedinim zajednicama i permanentni su pratilac razvoja civilizacije. Uzrokovani dubinom krize u razvoju modernih država, ratovi su implicirali naglašene preobražaje, naročito u vojno-političkoj oblasti. Tako da je i državna politika bila podređena ciljevima ratne doktrine i strategije. Znači da razvoj civilizacije ne poznaje stanje trajnog mira, nego su uz pomoć nacionalnog fetišizma nacionalno-državni interesi poslužili kao sredstvo za sukobe na ideološkim, političkim, vojnim i drugim osnovama. U tom procesu poštreni kolonijalizam

i naglašen pritisak na male i zavisne nacije bili su popratna pojava tih tendencija, odnosno političke doktrine.

Po završetku II svjetskog rata svijet je bio na stanovištu da će propast fašističkih sistema, odnosno razotkrivanje njihove prirode i izopačenosti, a naročito rasističkih postulata zauvijek dokinuti svaki pokušaj za vraćanje osnovnim principima te filozofije nečovječnosti.

Smisao se nastojao tražiti u harmoničkom sažimanju suprotnosti među narodima, gdje bi odnosi među njima dobili kvalitativno novu humanističku dimenziju. Proklamovanjem takvih principa svijet je bio nadahnut u svoje poslanje na spajanje civilizacije na jednom političko-humanističkom odnosu, nastojeći da dovede u pitanje sva argumentovana historijska kretanja, koja su se ponavljala u različitim političkim i historijskim okolnostima. U tom smislu se i vjerovanje humanista, kako će razvojem civilizacije iščeznuti ratovi i konačno doći do željenog mira, pokazalo kao velika iluzija čovječanstva. Ratovi su zapravo, sa razvitkom civilizacije, postali sve krvaviji, okrutniji i totalniji, gdje se posebno nacionalna isključivost svodila na borbu "krvi protiv krvi", u kojoj su se drugi narodi doživljavali kao objekti zločinačke destrukcije. Međutim, zaboravljali su da će iracionalnost strasti, nastala u pradubinama historijskih tokova u kontinuitetu pokušavati da razori humanistički san o dokidanju svih oblika antagonizma među državama i narodima. U pojedinim apokaliptičkim historijskim trenucima, zaslijepljenost masa, demon rata kidao je lanac razuma i sav taj opijum jedne morbidne nacionalšovinističke političke euforije, u ime paranoičnih velikodržavnih ideja upravljao prema pojedinim narodima. Umjesto što je, na jednoj strani, permanentno iskazivala svoju opredjeljenost da odnose među državama i narodima prožima sloboda, pravednost, jednakost "zalažući se" za otvaranje progresivnih i demokratskih procesa, koji bi omogućili i stvorili prostor za afirmaciju humanih ciljeva i vrijednosti, međunarodna zajednica je na primjeru BiH dokazala takvu političku amoralnost koja nije zabilježena u historiji. Dozvolivši da na kraju dvadesetog stoljeća na političkoj sceni ponovo mjesto nade ideologija fašizma, kojoj je fundamentalnu potku davao autoritarni i militantni nacionalizam, ideologija, koja se preko velikodržavnih projekata i pratećih medijskih i drugih rituala i ikonografija uklapala u političku ideologiju nacizma, očekivani ideali međunarodne zajednice a posebno Evrope, na polju političko humanističke doktrine, pretvorili su se u utopiju i možda za još duži period neispunjivi u okvirima naše stvarnosti.

Na ovakav stav nas upućuju i dosadašnja ponašanja međunarodne zajednice kada se radi o međunarodnoj sigurnosti i sigurnosti pojedinih država. Naime, iako su svi dosadašnji uspostavljeni sistemi kolektivne sigurnosti (Sveta alijansa, Liga naroda, Ujedinjene nacije) stvoreni nakon teških ratnih stradanja i razaranja, nijedan od tih sistema na opštem i regi-

onalnom planu nije uspio da kolektivnom akcijom spriječi narušavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Jer ne bismo mogli govoriti o osnovnim pretpostavkama sigurnosti na međunarodnom planu, a da pri tom zapostavimo unutrašnje vrijednosti nacionalne sigurnosti država- članica na uzajmno poštivanje njihovih prava na opstanak, političku nezavisnost i cjelovitost. Zato i jeste najveći prioritet skoro svih država kako da zaštite svoje unutrašnje vrijednosti, bez obzira na njihovu veličinu i moć, oblik civiliziranosti, unutarnje političko uređenje, pošto opasnost od ratnih sukoba nikada nije iščezla.

PROTIVRIJEČNOSTI SAVREMENOG SVIJETA

Kako je i Volter isticao "ovaj najbolji mogućan svijet" kroz svoj razvoj permanentno prolazi kroz razne političke i ekonomske sukobe i krize, koji u oblasti međunarodnih odnosa po svom načinu ispoljavanja, intenzitetu i posljedicama, u značajnoj mjeri utiču na sve veću zaoštrenost u toj oblasti. Međuzavisnost unutrašnjih i spoljnih protivriječnosti, posebno pojava eksternalizacije i internacionalizacije unutrašnjih konflikata, ukazuje da se danas svijet nalazi u stanovitoj društveno političkoj sigurnosnoj nestabilnosti, to jest da živimo u vremenu "naoružanog mira". Razvoj međunarodno pravnog poretka, znanstveno tehnološki razvoj koji dovodi do međuzavisnosti nacionalnih društvenih zajednica i integracija, kao i internacionalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa, promjenjena geopolitička karta u odnosima među vodećim zemljama svijeta, razvoj u oblasti vojne strategije i tehnologije, težnje država da se oslanjaju na efikasne zaštitne instrumente nacionalne politike te njihovo prisustvo u oblikovanju političkopravnih i sigurnosnih organiziranih mehanizama za rješavanje konflikta, odnosi na međunarodnom planu su dobili sasvim nove političkogeografske i zaštitne dimenzije. Većina država nastoji izgraditi jednu pripremljenu i cjelovitu doktrinu i strategiju djelovanja u oblasti međunarodnih odnosa i sigurnosti kao osnove za ostvarivanje globalnih ciljeva.

Međutim, pažljiva analiza svih dokumenata koji tretiraju problematiku međunarodnog mira i sigurnosti, pokazuje da su se sve države odrekle bilo kakvih prava ili zahtjeva za prisvajanje tuđih teritorija. Naročito je bila naznačena reafirmacija načela suverene jednakosti i zaštite unutrašnje i vanjske suverenosti države. Afirmiranje načela suverene jednakosti otvorilo je nove pretpostavke za ostvarivanjem mira, sigurnosti i saradnje u Evropi. Međutim, doneseni dokumenti nisu imali karakter međunarodnih ugovora kojima bi se uspostavili sistemi kolektivne sigurnosti. Oni su više bili pokušaji traženja novih puteva u ostvarivanju regionalnih i međunarodnih sigurnosti, kao i pokušaji na postupnom i dugoro-

čnom pretvaranju čitavog evropskog prostora u “pluralističku sigurnosnu zajednicu”.

U političkoj praksi međunarodnih odnosa značajno mjesto zauzima ravnoteža snaga (moći), koja prema mnogim autorima predstavlja sistem decentralizacije moći i vlasti. Na drugoj strani kolektivna sigurnost podrazumijeva djelimičnu centralizaciju. Ipak, možemo reći da je ravnoteža snaga i moći konkretna historijska realnost koja je egzistirala i koja će egzistirati sve dok se na međunarodnoj razini ne pronađu novi oblici međunarodnog povjerenja, to jest uspostavljanje operativnosigurnosnog mehanizma koji će doprinijeti oblikovanju takve doktrine kolektivne sigurnosti, kojoj će se bez izuzetka povinavati sve države. Samo novim konceptom sistema kolektivne sigurnosti u okvirima međunarodno pravnih i političkih odnosa moguće je govoriti o razvojnim perspektivama institucionalnih mehanizama u međunarodnoj zajednici i njenom globalnom razvoju, sa osnovnom težnjom stvaranja optimalnog demokratskog pluralističkog društva. Međutim, ne možemo govoriti o apsolutnom uzajamnom apsolutnom povjerenju međunarodnoj sigurnosti država. Još uvijek postoji velika diskrepanca i dikontinuitet između koncepcijsko programske politike i doprinosa u stvaranju uslova za prevazilaženje svih oblika ideološke isključivosti i netolerancije, sistemskog održavanja ambijenta mobilnog stanja zbog vanjske opasnosti, intervencionističke strategije (vojno političke, direktne ili prikrivene), otvorene primjene sile, nasilnog sprječavanja demokratizacije međunarodnih odnosa itd. Znači, živimo u vremenu velikih političkih, historijskih, ekonomskih i drugih procesa, sa različitim pogledom na rješavanje pitanja koja su od sudbinskog značaja za budućnost čovjeka.

Vrlo teško je govoriti o uspostavi nacionalne i kolektivne sigurnosti, u uslovima velike suprotstavljenosti između država. Razlike koje su kroz historiju postojale i danas postoje, uslovile su političku nužnost odmjeravanja snaga na političkom, vojnom, ekonomskom, ideološkom planu, u cilju promjene odnosa snaga i nametanja odgovarajućih sistema vrijednosti i određenih oblika političkog uređenja. U tom pravcu vodeće zemlje svijeta na međunarodnom političkom planu u kontinuitetu kreiraju koncepcijske i strategijske okvire kao operativno političko metodološkog instrumentarija za ostvarivanje nacionalnih ciljeva. Zvanično oblikovanje globalne strategije sa izdiferenciranim prioritetima nosilo je u sebi brojne izazove koje nije bilo moguće kontrolirati, što je dovodilo do vojnog i političkog intervencionizma a time i ugrožavanja pravnog poretka pojedinih država. To se posebno odnosi na zemlje u razvoju. Područje tih zemalja je postalo glavni prostor za nametanje i sukobljavanje interesa, čime su zemlje u razvoju postale značajan faktor u određivanju sveukupne sigurnosti u međunarodnoj zajednici. Na sigurnost zemalja u razvoju utiču unutra-

šnji faktori (ideološke i vjerske protivriječnosti, etnički i rasni sukobi itd.), kao i međunarodni faktori koji se ogledaju u razvijenosti sjever-jug, nedovoljna spremnost razvijenih zemalja za pregovore na globalnoj razini proces militarizacije, sa naglašenom penetracijom vojske i policije u političkom životu, kolonijalno naslijeđe, granični sporovi, nastajanje novih država, vojne baze supersila, regionalno rivalstvo itd. Pomenute zemlje su izložene i veoma snažnom demograskom pritisku koji se manifestuje kroz emigraciju mladih stručnjaka i ostalog stanovništva u razvijene zemlje, što još više produbljuje odnose razvijenih i nerazvijenih zemalja. Ne samo zemlje u razvoju, nego i čitav savremeni svijet, nalaze se pod veoma važnim pitanjima svoje budućnosti. Iz tih razloga je naša znanstvena spoznaja upravljena na osnovna stajališta o novim oblicima primjene sile u međunarodnim odnosima koju nazivamo indirektnom agresijom, odnosno specijalnim ratom.

Razvoj međunarodne zajednice, kao sistem subjekata u međunarodnoj interakciji, ispunjen je dinamičnim promjenama u političkim, materijalnim, duhovnim, sigurnosnim i inim oblastima, poprimio je nove dimenzije i kvalitete u razvoju međunarodnih odnosa. Pouke koje su proistekle iz surove stvarnosti ratnih sukoba nedemokratskih režima koji su se oslanjali na progres nauke i tehnike, i obično zasnivali u vladavini nasilja sa provođenjem najgrubljih metoda, degradacije nad ljudima i njihovom eksterminacijom, upućivalo je na zaključak da bi direktno konfrontiranje značilo opću propast za čitavo čovječanstvo. U tom smislu je proučavanje rata i mira, posebno sigurnosti na globalnom planu, dobilo nove dimenzije sa značajnim realističkim pristupima. Također, sve je veću međuzavisnost nacionalnih država i njihov razvoj u ekonomskoj oblasti i pravcu naglašenije integracije, nužnu posmatrati sa internacionalnog konteksta. Antikolonijalne revolucije, koje su radikalno izmijenile političku kartu u svjetskim okvirima, uključivanje država u međunarodnu zajednicu, razvoj vojne tehnologije i strategije, učinili su da se sveukupnoj problematici međunarodnih odnosa i sigurnosti da naglašeniji karakter. Iskustva iz perioda hladnog rata, koji je u sebi nosio potencijalnu opasnost od novih ratnih katastrofa, kao i veći broj lokalnih ratova stvaralo je ambijent za adekvatnije proučavanje aktuelnih problema savremenog svijeta.

Medutim, prioritet se, ipak, davao pitanjima zvaničnog oblikovanja globalne strategije u cilju nametanja svih oblika hegemonije prema pojedinim državama. Naime, polazilo se od toga da bi oružana agresija klasičnog tipa, koja je zabranjena od UN-a kao sredstvo za rješavanje međunarodnih sporova, naišla na osudu međunarodne javnosti, a posebno mogućnost njene eskalacije u širi oružani sukob, koja bi zbog geopolitičkog i vojno-strateškog prostora mogla uzrokovati masovna uništenja i

nadmašiti logiku stvarnosti ranijih katastrofa izazvanih posebno naci-fašističkim diktaturama ranijeg i novijeg vremena.

Svijet je i dalje podijeljen suprotstavljenim interesima. Na tim osnovama se permanentno vrši latentno odmjeravanje snaga. Gradi se jedna sasvim nova doktrina i strategija koja svoje ishodište nalazi u politici i predstavlja relevantno obilježje našeg vremena.

POJAM I DEFINISANJE SPECIJALNOG RATA

Pojavni oblici indirektno agresije odnosno specijalnih djestava poznati su još od ranije. Tako je starokineski vojni pisac Sun Cu Vu, petsto godina prije nove ere, pisao pravila o vojnim vještinama. On je tvrdio da se najveća vještina sastoji u tome da se otpor neprijatelja slomi bez borbe. Poznate vojskovođe Hanibal, te Filip i Aleksandar Makedonski uz pomoć propagande i obavještajne djelatnosti postizali su važne pobjede.

Jedan od najreprezentativnijih oblika specijalnog rata kroz političku i vojnu historiju su predstavljali državni udari. Analitičari specijalnog rata uglavnom su saglasni u mišljenju da je ova vrsta rata zamjena za "vrući rat" i koji u suštini predstavlja supstituciju oružanoj agresiji. U međunarodnim odnosima ova vrsta ugrožavanja nema zvanično verificiran naziv, tako da ga pojedini autori nazivaju specijalnim ili nekonvencionalnim ratom, specijalnim operacijama, tajnom borbom, podzemnim ratom, unutrašnjom agresijom u miru, tajnom operacijom, tajnom političkom operacijom, agresijom u rukavicama. Nailazimo na stajališta koja specijalni rat nastoje definirati i svesti na psihološko-propagandnu aktivnost. Autori taj oblik rata nazivaju "ratom riječima", ideološkim ratom, psihološkim ratom ...

Radi se o psihološko-propagandnom nadmetanju. U tom smislu američki profesor Chukas ističe da psihološki rat predstavlja mjere propagandnog utjecaja na svijest čovjeka u ideološkoj i emotivnoj oblasti. Mnogi drugi autori zastupju slična gledišta koja se uglavnom baziraju na društvenu psihologiju. U čitanci psihološkog rata američki autori ističu da je čovjekov psihološki kompleks najranjiviji i da upravo tu treba da budu usmjereni naponi u cilju političkog, ideološkog i moralnog prodora.

Pažljiva analiza međunarodnih odnosa posebno odnosa pojedinih država navodi na zaključak da je specijalni rat, kao bitno obilježje tih odnosa, veoma složena kategorija, određena složenošću ciljeva koji se žele postići. Stoga bi svodenje specijalnog rata na jednu ili drugu dimanziju bilo jednostrano, a niti bi izražavalo njegov pravi smisao i suštinu. S obzirom da se suočavamo sa jednim relativno novim, suptilnim vidom ugrožavanja nezavisnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta na svjetskoj razini, razumljivo je da i danas nailazimo na različit pristup u definiranju

ovog društvenog fenomena. Divergentna stajališta u određivanju samog termina specijalnog rata nisu bitno utjecala na osnovnu korelaciju, odnosno, šta se na globalnom nivou pod tim pojmom podrazumjeva. Zajednička saglasnost je da se radi o veoma sadržajnim, sveobuhvatnim, povezanim, složenim, odnosno inim kombinovanim oblicima, sa neposrednim i dugoročnim zadacima, a posebno na političko-diplomatskom planu, obavještajno-subverzivnom, psihološko-propagandnom, ekonomskom, kulturnom, ideološkom, subverzivno-terorističkom koji se preduzimaju protiv neke zemlje. Evidentno je da se u zavisnosti od okolnosti ili uslova sve više težište specijalnog rata pomjera sa subverzivno-terorističkih i psihološko-propagandnih prema djelovanju iznutra, koji djeluju daleko perfidnije i suptilnije ali sa razarajućim pritiscima u navedenim oblastima. U pojedinim situacijama, osim ovih oblika koriste se i druga sredstva subverzivnog i vojnog karaktera koja imaju poslužiti kao potpora u završnici jednog dugotrajnog, dobro organiziranog i planiranog procesa, koji u sebi sublimira sve odrednice na ugrožavanju i nestabilnosti država i njihovih sistema sigurnosti. To nam jasno ukazuje da ovaj vid vođenja aktivnosti ima daleko širi značaj nego što ga pojedini autori nastoje svesti na oblast subverzivnih odnosno psiholoških aktivnosti.

Pored toga, ova specifična društvena pojava koja svoje krajnje ishodište nalazi u prikrivenoj mračnoj strani političkih nastojanja pojedinih država karakteriše dugoročnost u planiranju, borbu iznutra, naglašenu suptilnost u nastupu, uz kombinovanje više metoda i sredstava. U tom smislu, možemo reći da je specijalni rat kompleks sveobuhvatnih, sadržajnih, planiranih, organizovanih, složenih, specifičnih, koordiniranih mjera, aktivnosti i postupaka na političkom, ideološkom, ekonomskom, diplomatskom, psihološkopropagandnom, subverzivnoterorističkom, naučnotehnoškom, obavještajnosubverzivnom, kulturnom i vojnom planu, koje se preduzimaju u miru protiv jedne zemlje, radi ostvarivanja globalno strategijskih političkih ciljeva. Radi se o raznim kombinovanim, dobro osmišljenim, tajno planiranim i raznovrsnim oblicima kojima se nastoji još više zaoštriti, destabilizirati i promijeniti odnos snaga u skoro svim sferama društvenog života. Njegova razudенost i složenost sa veoma širokim spektrom i kombinacijom različitih aktivnosti koje se preduzimaju u produciranju svih oblika, kao i usmjerenost prema državama, političkim organizacijama, demokratskim pokretima, nacionalno oslobodilačkim pokretima, upućuju na produciranje ugrožavanja sigurnosti država. Jačanjem krize u savremenom svijetu, je pored ostalog, i rezultat intenzivnije penetracije svih oblika, snaga i sredstava specijalnog rata, s ciljem daljeg zaoštavanja kriznih žarišta čije posljedice mogu biti fatalne za čovječanstvo.

Historija nastanka i razvoja specijalnog rata je veoma bogata. Bez obzira što se radi o relativno novoj političko-strategijskoj koncepciji u međunarodnoj politici, ona je služila i služi, da se na bazi političko-ideološke argumentacije i odgovornosti za međunarodni poredak i sigurnost izradi svoja filozofija doktrine i strategije na međunarodno političkom planu. U izradi političko-ideološko-međunarodnih osnova i utvrđivanja programske platforme, pojavile su se i izvjesne nejasnoće. Naime, u nastojanjima da se dođe do relevantnog koncepta koji bi predstavljao metodološki okvir za definisanje doktrine specijalnog rata, prisutna su gledišta po kojima specijalni rat kreiraju obavještajne službe bez znanja svojih zemalja. Smatralo se da u savremenim uslovima teorije specijalnog rata u suštinskom smislu preuzimaju obavještajno-subverzivni i vojno obavještajni organi. Takvo shvatanje je rezultat činjenice da su djelstva specijalnog rata u najvećem dijelu tajna, odnosno prikrivena. Informacije sa pomenutim sadržajem vješto plasiraju i kreatori doktrine specijalnog rata. Osnovni razlog njihovog dezinformativnog djelovanja jeste, blagovremena zaštita od eventualnih kompromitacija u slučajevima otkrivanja djelatnosti u međunarodnim okvirima. U tom slučaju odgovornost se obično prebacuje na samovoljne postupke jednog dijela obavještajnih organa, kako bi se otklonile sve sumnje u umješnost pojedinih vlada i sačuvao njihov ugled kao reprezentata države u međunarodnim odnosima. Na drugoj strani njegovo svodenje samo u okvire obavještajnih aktivnosti predstavlja relevantan činilac u odvrćanju drugih odbrambeno-sigurnosnih mehanizama, pored organa i službi sigurnosti. Time bi se u znatnoj mjeri i umanjila efikasnost u zaštiti sigurnosti država i njihov unutrašnji razvoj. Međutim, svaka država u oblikovanju svoje oficijelne vanjskopolitičke doktrine i strategije efikasnog provođenja, usaglašenog instrumentarija državne politike, ulaže napore na objedinjavanju svih instrumenata koji svojim aktivnostima doprinose uobličavanju i kreiranju strateških koncepcija na vanjskopolitičkom planu. Da bi se uspješno sprovela utvrđena vanjskopolitička doktrina, u uslovima kada se svijet nalazi u stalnoj sigurnosnoj krizi i prisutne iluzornosti o naglašenim promjenama koje bi sa sobom nosile jedan novi humanistički kvalitet u postizanju humanih ciljeva i historijskih stremljana, oblikuje se doktrina specijalnog rata koja je u međunarodnim odnosima dostigla takve dimenzije, da je slobodno možemo smatrati jednim od ključnih oslonaca politike i strategije ne samo vodećih sila nego i ostalih država. Znači globalne okvire u političkom smislu određuju politički subjekti, čime je na modificiran način u novim međunarodnim prilikama, doktrina specijalnog rata i strategija postala sredstvo za realizaciju strateških i političkih ciljeva, odnosno agens dugoro-

čnih i kratkoročnih promjena socijalnih, političkih i drugih promjena drugih država. Na osnovu utvrđenih globalnih osnova na vanjsko političkom planu u čemu ključnu ulogu imaju posebni specijalizovani organi u ostvarivanju strategijskih ciljeva, oblikuje se doktrina specijalnih aktivnosti u kojima zavisno od interesa, učestvuju raspoloživi efekti zemlje koja provodi pomenute mjere. Doktrina se obično zasniva na nekoliko općepoznatih faktora, među kojima su snage i sredstva, oblici i metode, prostor i vrijeme. Ukoliko ove faktore kompariramo sa ciljevima specijalnog rata, onda možemo naznačiti osnovna njegova načela. Svaki oblik specijalnih djestava moguće je samo voditi upotrebom određenih snaga. Raznovrsnost vođenja svih vidova specijalnih operacija i njegova žilava usmjerenost i upornost, te područje djelovanja, podrazumijeva takve snage koje se namjenski formiraju, ostručavaju i pripremaju. Fizionomija ovih snaga opredjeljuje ranije planirane okolnosti u kojima one treba da budu upotrijebljene. Specijalni rat se vodi uz visok stepen raznovrsnosti, sveobuhvatnosti, originalnosti, ofanzivnosti, maksimalnoj obaviještenosti o protivniku, a posebno tajnost i sigurnost provođenja širokog spektra ideološke indoktrinacije, duhovnog nasilja, psihološko propagandnih, ekonomskih, naučno tehnoloških i drugih kombiniranih pritisaka sa vrhunsko obučnim snagama. Obzirom na metode izvođenja te dugoročnost u planiranju i tajnost u nastupu, on se vodi na teritorijama drugih zemalja i u pravilu kada se ne vodi nijedna druga vrsta rata.

STRATEGIJA POSREDNOG NASTUPANJA

U kreiranju globalno političke koncepcije svih država, a posebno njihovo mjesto, uloga, ciljevi, prioriteti, te postupci, sredstva, oblici i metode za oblikovanje, utvrđivanje i postizanje vitalnih nacionalnih interesa, ključno mjesto zauzima izrada strategije ponašanja u međunarodnim odnosima. U tom smislu možemo reći da specijalni rat čini sastavni dio opće strategijske koncepcije i ponašanja država u međunarodnim okvirima. Iz te globalno strategijske koncepcije posrednog nastupanja, oblikuje se i posebna strategija specijalnog rata. Vojno enciklopedijski rečeno on kao i svaki drugi rat predstavlja sistem naučnih saznanja i vještina o pripremanju i upotrebe sile radi ostvarivanja vojnih, političkih i ekonomskih ciljeva. Iz ove opće strategije proizilazi njegov karakter i neposredni ciljevi. Znači, svaki oblik i vid rata implicira zasebnu strategiju. Dok se strategijom posrednog nastupanja na znanstvenoj osnovi opće prihvaćenim vještinama oblikuju, organizuju, pripremaju, razrađuju, utvrđuju postupci i sredstva, kao i oblici i metode u primjeni raznovrsnih aktivnosti, predmet taktike je izbor oblika, organizacije i pripremanje u konkretnim uslovima za realizaciju planiranih vanjskopoličkih ciljeva. Međutim, u samom po-

jmovnom određenju strategije posrednog nastupanja i specijalnog rata prisutna su i divergentna stajališta. Pojedini autori specijalni rat smatraju dijelom strategije posrednog nastupanja, kao jednog od najvažnijih kompleksnih spoljnopolitičkih postupaka za primjenu strategije posrednog nastupanja. U objašnjenju odnosa rata i strategije, rat se smatra kao sukob u širem smislu u međunarodnim odnosima sa primjenom svih sredstava prinude i nasilja i predstavlja historijski objektivno uslovljenu pojavu. U tom kontekstu, strategija predstavlja u određenom smislu nadgradnju. Posmatrano s metodološkog stanovišta rat odnosno ratne operacije i konkretni postupci koji ga čine, predstavljaju sadržinsku realizaciju strategijske zamisli i koncepta sadržanog u odgovarajućoj strategiji. Tako da se o ratu može govoriti kao o kompleksu vanjskopolitičkih postupaka kojima se primjenjuje strategija u životnoj praksi. Pomenuti metodološki pristup o odnosu rata kao društvene pojave i strategije, taktike i operatike kao misaonih konstrukcija, ne bi smo mogli prihvatiti iz fundamentalnog razloga pošto rat kao što je to i Karl Fon Klauzevic tvrdio ne spada u oblast vještina u nauci, već u oblast društvenog života. Po njemu je taktika nauka o upotrebi oružanih snaga u boju, a strategija nauka o upotrebi bojeva za postizanje ratnog cilja, ili još eksplicitnije kazano "strategija je upotreba boja za postizanje ratnog cilja". Stoga pojam strategije posrednog nastupanja može samo proizaći iz prirode specijalnog rata. Naime, kako smo već naznačili, specijalni rat svoje ciljeve kojima se određuju vremenske i prostorne dimenzije vođenja specijalnih operacija, uslovljeni objektom napada, oblikom političkog i ekonomskog sistema i političkom situacijom države protiv koje se vode naznačene aktivnosti, kao i stanjem odnosa na međunarodnom planu, nastoji ostvariti na posredan indirektan način primjenom političkih, ekonomskih, psiholoških, špijunskih, agenturnih, terorističkih, diverzantskih, podrivačkih, propagandnih, ideoloških i drugih raznovrsnih postupaka i sa visoko obučanim snagama vješto usmjerenim prema svim oblastima života i rada u cilju primjene odnosa u međunarodnim okvirima i nametanja drugih oblika političkog uređenja i sistema vrijednosti. Na osnovu toga, možemo reći da strategija posrednog nastupanja implicira veoma dobro osmišljenu, suptilnu i operativnu vještinu vođenja specijalnog rata, u kojoj su sublimirani svi oblici, snage, sredstva, metode i postupci sa osnovnim težištem ostvarivanja kratkoročnih i dugoročnih ciljeva, ali ne direktnom oružanom konfrontacijom, već širokim spektrom mjera u politici, ekonomiji, ideologiji, obavještajno subverzivnim, psihološko propagandnim i drugim područjima. U nekim situacijama ciljevi se nastoje ostvariti demonstracijom oružane sile, posrednom upotrebom oružanih snaga, odnosno "posredničkim ratom". Da bi koncept strategije bio zasnovan na relevantnim znanstvenim osnovama i efikasno primjenjiv kao substitut političkoj strategiji i inkorporiran u okvire

mehanizama postojećeg međunarodnog političkog poretka i karaktera odnosa na utvrđenoj globalnoj razini, nužno implicira i verifikaciju njenog sadržaja, predmeta i ciljeva. Izučavanje širokog područja djelovanja i konfrontacije u vođenju kombiniranih svestranih specijalnih operacija ukazuju na postojanja značajnih elemenata strategije, tako da su osnovni njeni elementi subjekt strategije, posrednik i objekt strategije. Kao subjekt strategije posrednog nastupanja pojavljuje se država sa brojnim organima, koje na osnovu kreiranja vanjskopolitičkih koncepcija nastoje ostvariti ili očuvati uspostavljene nacionalne i strategijske interese. Jedno od bitnih pitanja odnosi se na posrednika, s obzirom da su skoro sve aktivnosti specijalnog rata u njegovoj strategiji posrednog nastupanja tajnog karaktera. Ako u cilju ostvarenja strateškopolitičkih ciljeva sa razgranatim sistemom primjene svih vrsta i oblika, sa detaljno razrađenom doktrinom, strategijom i taktikom, operacije specijalnog rata pretežno imaju odrednice tajnosti, onda je sasvim razumljivo da je i posrednik u realizaciji naznačenih radikalnih političkih ciljeva na veoma vješt i lukav način zamaskiran kojeg je vrlo teško identificirati. Međutim, sam izbor posrednika prirodno proizilazi tek kada se na osnovu jasno oblikovanih i sadržajnih analiza i sveobuhvatnih priprema, donese konačna odluka o primjeni strategije posrednog nastupanja sa vremenskim, prostornim i konkretno usmjerenim ciljevima, koji su uslovljeni objektom napada kao i drugim okolnostima u datim prilikama. Iz toga proizilazi da su objekti primjene strategije posrednog nastupanja takođe države kao subjekti međunarodnih odnosa.

Na osnovu izloženih osnovnih naznaka o doktrini i strategiji specijalnog rata u kontekstu međunarodnih političkih odnosa, možemo ukazati na naglašene institucioanlne divergencije među državama koje se, radi ostvarenja vanjskopolitičkih ciljeva, koriste širokim spektrom svih oblika penetracije i kondigne moći. To ukazuje da ćemo se i u narednom periodu suočavati sa nesigurnošću ispunjenu otvorenim krizama. Mnogi teoretičari, ideolozi, katastrofologi, krizolozi, također ukazuju na različite oblike kriza. Karakter i oštrina ispoljavanja i produciranja kriza, njihov kontinuitet, te specifičnosti i razlike protivrječnih političkih i inih odnosa kao i okolnosti i pretpostavke koje usložnjavaju ugrožavanje sigurnosti država, sadržana je logika permanentne suprotstavljenosti i isključivosti, potencijalnih i realnih žarišta, socijalnih i političkih previranja, militarizacije u svijetu, krize međunarodnih odnosa kroz takmičenje na globalnom, geopolitičkom i vojnom planu i slično. Zato smatramo, kao što je i Fromm isticao da nas možda sadašnji način života vodi k povećanoj krizi i nezadovoljstvu, obzirom da se opće protivrječnosti i krize u savremenom svijetu sve više međusobno uvjetuju i potpomažu, čije daljnje produbljivanje predstavlja opću prijetnju sigurnosti država, odnosno čovječanstvu. Zbog toga borba za mir i sigurnost ostaje suštinska karakteristika međunarodnih

odnosa, a posebno u rješavanju oprečnih nacionalnih interesa, njihovo pretvaranje u konvergentni odnos sa poželjnom izgradnjom međunarodnih odnosa čija je osnovna odrednica odsustvo svih oblika nasilja i dominacije.